

קיצור ההלכות המעשיות שבשו"ע וברמ"א

הרב שאול דוד בוצ'קו

בדיקה וביעור (סימנים תכט-תמו)

א. דיני חודש ניסן (סימן תכט)

1. לומדים הלכות פסח שלושים יום קודם בואו. [א]
2. בשאר חגים די ללמוד כמה ימים לפני החג.
3. לימוד ההלכות הנוהגות בכל דבר הוא חשוב ונחוץ לכל אדם.
4. נותנים צדקה לפני פסח כדי שהעניים יוכלו לקיים את הסדר כבני חורין ולא יחסר להם כלום. [א]
5. כל ימי חודש ניסן נחשבים ימי שמחה, על כן אין אומרים בהם תחנון, ולא צדקתך בשבת, ולא מספידים נפטרים מלבד תלמיד חכם. [ב]

ב. זמן בדיקת החמץ (סימן תלא)

1. אסורה החזקת בעלות על חמץ בפסח, כנאמר "לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך".
2. חייבו חכמים לבדוק את הבית מחמץ בערב פסח, תיכף בתחילת הלילה [א].
3. אופן ביצוע הבדיקה הוא בכל מקום בו קיימת סבירות שהוכנס בו חמץ במשך השנה [א].
4. אסור לקבוע סעודה, להתחיל עבודה, או אפילו ללמוד תורה משהגיע זמן הבדיקה [ב].
5. מי שהתחיל ללמוד לפני זמן החיוב, לדעת המחבר, אינו חייב להפסיק. אבל לדעת הרמ"א חייב להפסיק [ב].
6. כאשר הכלל "עוסק במצוה פטור מן המצוה" נאמר בלימוד תורה, הרי זה דווקא אם אדם אחר יכול לקיים את המצוה. ואם לאו, מחויב הלומד לעסוק במצוה, כי הלימוד בעיקרו בא לצורך קיום המצוות.

ג. הברכה על הבדיקה (סימן תלב)

1. לפני הבדיקה מברכים על ביעור חמץ [א].
2. אסור לדבר בין הברכה לתחילת הבדיקה [א].
3. אם שכח לברך, יכול לברך כל זמן שלא סיים לבדוק. אבל אחר סיום הבדיקה, אף שעדיין לא ביער חמץ, אינו יכול לברך [א].
4. אחרי תחילת הבדיקה, טוב שלא להפסיק עד סיומה, אבל אין איסור להפסיק [א].
5. בברכה אחת בודק כל המקומות הצריכים בדיקה [ב].
6. יכולים כמה אנשים להתחלק ולבדוק כל המקומות, ודי בברכת אחד מהם [ב].

7. גם אם לא מצאו חמץ, אין הברכה לבטלה. ויש שנהגו להחביא חמץ, כדי שוודאי ימצא חמץ. אמנם יש שמשאירים חמץ לביעור בלי להחביאו [ב].

ד. בדיקת חמץ (סימן תלג)

1. בודקים לאור נר של שעה שיש בו פתילה אחת [א, ב].
2. יש מקום להתיר לבדוק באור של פנס, אבל המנהג הוא לבדוק באור הנר (ז).
3. אין חובה לבדוק אלא מקום שיש בו חשש שהכניס בו חמץ. כל בית לפי המציאות שלו.
4. לכן ארונות בגדים ומפות, אינם צריכים בדיקה.
5. וצריך לשים לב ולבדוק בתיקי ילדים וארגזי משחקים ומכוניות, שיתכן ונשכח שם חמץ.
6. אין צורך לבדוק מקום שלכל היותר ימצא בו פירורים.
7. צריך לבדוק גם בתי כנסת ובתי מדרש.
8. המטאטא את חדרו ביום י"ג, יבדוק בלילה כתקנת חכמים.
9. מי שניקה את חדריו קודם לכן, ודאג שלא יכניסו בהם חמץ, ההלכה פוטרנו מבדיקה, אבל המנהג לבדוק, כדי שלא תישכח תקנת חכמים וחשיבות הבדיקה.

ה. דברים הנוהגים אחרי הבדיקה (סימן תלד)

1. החמץ אסור מן התורה - הן באכילה והן בהנאה והן בבעלות - כבר מערב פסח בחצות.
2. חכמים אסרו ההנאה שעה לפני חצות והאכילה שעתיים לפני חצות.
3. מלבד בדיקת החמץ וביעורו, חובה גם לבטלו בלב. הסיבה לבדיקה ולביעור היא, שמא הביטול אינו מבוצע בלב שלם. והביטול נעשה, שמא ימצא חמץ בביתו בפסח.
4. בלילה, אחר הבדיקה מבטלים את החמץ. וגם למחרת, בעת שריפת חמץ, שבים ומבטלים פעם נוספת, טרם ייאסר בהנאה [א].
5. את החמץ שרוצים לאכול למחרת מצניעים אחר הבדיקה, וגם חמץ המיועד להשרף למחרת [א].
6. את ביטול החמץ יאמר בשפה המובנת לו [ב].
7. אפשר לבטל בכל מקום שהוא [ד].

ו. דין המפרש בים והיוצא בשיירא (סימן תלו)

1. היוצא מביתו קודם שלוש ימים שלפני פסח, ואינו מתכוין לחזור עד אחר פסח, פטור מבדיקת החמץ, ובבא ערב הפסח יבטלו. אמנם כשמגיע לביתו, אחר הפסח, יבער את החמץ הנותר בו [א].

2. ברם, אם מתכוין לחזור סמוך לפסח, וכל שכן השב בפסח עצמו, צריך לבדוק טרם עזיבתו [א].
3. היוצא מביתו בשלושים יום הסמוכים לחג, חייב לבדוק לפני היציאה, אף שאין בכוונתו לחזור עד אחר החג. ואין מברכים על בדיקה זו. ובערב פסח יבטל ככל ישראל [א].
4. היוצאים מביתם לפני פסח ומשכירים את הבית לגוי, וכל החמץ שבו נמכר לו, פטורים מעיקר הדין מבדיקה, אבל טוב וראוי להשאיר קצת חמץ שלא נמכר, ולבדוק אותו ולבערו, כדי לזכות במצוה.

ז. חמצו של אינו יהודי שהופקד אצל ישראל (סימן תמ)

1. אחריות היא מקצת בעלות, ולכן ישראל שאחראי על פקדון חמץ, עובר ב"בל יראה". [א]
2. אין בראיית חמץ שאינו שלו, אפילו בביתו של ישראל, שום איסור. [ג]
3. חמץ של אינו יהודי והישראל לא קיבל עליו אחריות, אינו חייב לבערו מביתו, אלא יעשה לפני יום טוב מחיצה בפני החמץ, כדי שלא יבוא לאוכלו בטעות. [ב]
4. גוי שבא ליהודי ובידו חמץ, אין הישראל חייב להוציאו מביתו, רק לא יאכל יחד באותו שולחן. [ג]
5. אין למנוע כניסה לבית חולים מבני אדם המחזיקים חמץ בתיקיהם. (י)
6. אם דורשים מהם להפקיד חמץ אצל השומר, עד אחר יציאתם, לא יפה עושים, כי יש אחריות על חמץ זה.

ח. תערובת חמץ (סימן תמב)

1. האוכל כזית חמץ גמור, עובר על איסור תורה. ובמזיד, ייענש בכרת.
2. המחזיקו עובר מן התורה בבל יראה [א].
3. בפחות מכזית אין איסור כלל, אלא שאם הוא גלוי וראוי לאכילה צריך לבערו, כדי שלא יבוא לאוכלו [ז].
4. חמץ שודאי לא יאכלו, כגון פירורים, אין צריך לבער.
5. תערובת ששמינית ממנה חמץ, קרויה "כזית בכדי אכילת פרס". כלומר כזית חמץ מעורב בהיתר, ואכילת התערובת נמשכת כזמן אכילת ארבעה ביצים, שהם שמונה זיתים. האוכל תערובת זו, עובר בלאו הכתוב בפסוק (שמות יב כ) *קַל מִחֻמֶּצֶת לֹא תֹאכְלוּ*, והמשהה חמץ זה בבית, עובר על בל יראה.
6. תערובת שבה פחות משמינית חמץ, ובכולה שיעור כזית, אסורה מן התורה באכילה ככל חצי שיעור, והמקיימו עובר בבל יראה [א].
7. תערובת שהחמץ נתן בה רק טעמו, אסורה באכילה, אבל אין בזה לאו. ואיסור תורה זה, חומרתו קלה, באופן יחסי.
8. מדרבנן אין להשאיר תערובת כזו בביתו, שמא יבוא לאכלה.
9. אם נתערב מעט מאד חמץ בתערובת, בכמות של "פחות מאחד חלקי שישים (1/60)", זה נקרא "משהו חמץ", ואינו חייב לבער [ד].
10. אם "משהו חמץ" התערב במאכל בתוך הפסח, אסור לאוכלו.

11. אם לפני פסח עירבו "משהו חמץ" במאכל, ראוי שלא לאכול. על כן אין לאכול בפסח מאכלים תעשייתיים, כשבתרכבותם מצוי משהו חמץ. ובשעת הדחק מותר לאכול.
12. אם משהו חמץ נתערב לפני פסח שלא בכוונה, מותר לאכול. על כן בשר ודגים שנקנו לפני פסח, מותרים בפסח.
13. דבר שאינו מאכל אדם ומעורב בו חמץ, מותר בשימוש בפסח [י]. על כן מותר להשתמש בפסח בסבונים ובחומרי ניקוי, גם ללא הכשר מיוחד לפסח.
14. את המצנע יש לנער מן החמץ שניתן להסיר, ויצניעו. וכך יש לנהוג במיקסר שלא ניתן לנקותו מן החמץ הדבוק.

ט. דין חמץ בערב פסח אחר חצות (סימן תמג)

1. מחצות ערב פסח, נאסר החמץ מן התורה, הן באכילה והן בהנאה והן בהחזקה.
2. מדרבנן, כבר שעה לפני כן אסור באכילה ובהנאה, ואסור להחזיק בו. [א]
3. שעתיים לפני חצות אסור באכילה, אבל מותר בהנאה. ואפשר עדיין למכרו לאינו יהודי. [א]

י. ביעור חמץ (סימן תמה)

1. בערב פסח מבערים את החמץ שנשאר [הק].
2. משעה ששית, נאסר החמץ מדרבנן בהנאה [הק].
3. אם מבערו בשעה שישית, חייב לשורפו או לפוררו, או להשליכו אל הים, ובכך לפוסלו כליל מאכילה [א].
4. גם אם מבער חמץ לפני כן נהגו לשורפו. אבל ניתן לבערו ולהתפטר ממנו בכל דרך שהיא, כגון לתתו לאינו יהודי [ב], או לזרקו לאשפה ציבורית.
5. בני אשכנז נהגו, שאם אין לו חמץ לשרוף, ישרוף כלי שהכיל חמץ [ג].

איסור אכילה והנאה מחמץ (סימנים תמז-תנב)

יא. דין תערובת חמץ בתוך הפסח (סימן תמז)

1. האוכל כזית חמץ בפסח, חייב כרת [הק].
2. האוכל חמץ המעורב בדברים מותרים, עובר על איסור תורה [הק].
3. אפילו משהו חמץ שמתערב בפסח במאכל, אסור אותו מדרבנן [א].
4. משהו חמץ אינו אסור אלא כשודאי נפל, אבל ספק משהו, מותר.
5. חמץ שנגע במצה, אם אחד מהם חם, צריך לקלוף את מקום המגע [א].
6. חמץ שנגע במאכל שומני, אסור את כולו [א].
7. בתנורים של ימינו, לא מדביקים את הלחמים ישירות על הדפנות, אלא בתבניות, מותר להשתמש בהם בפסח, לאחר נקיון ואינו חייב בליבון.

8. כש"משהו חמץ" נפל במאכל בערב פסח, אין התבשיל נאסר, ומותר לאוכלו גם בפסח [ב].
9. כשבערב פסח נתערב יבש ביבש, כגון משהו קמח חמץ, בקמח שאינו חמץ, למנהג אשכנז הוא אסור, ולמנהג ספרד הוא מותר [ד].
10. על כן לספרדים מותר להשתמש בתבלינים, אף שייתכן שיש בהם משהו חמץ.
11. מאכל שבושל בכלי חמץ, בערב פסח, ולא השתמשו בכלי זה בעשרים וארבע (24) השעות הקודמות, התבשיל מותר, הן לאשכנזים והן לספרדים. אבל לכתחילה אסור לעשות כך, אלא צריך להכשיר את הכלי [ב].
12. תבשיל כזה, מותר בדיעבד, לספרדים גם בפסח עצמו [י] אבל לכתחילה אסור [ה]. ולאשכנזים יש מקומות שנהגו לאסור, ואם המנהג אינו ידוע, מותר.
13. בימינו, בשר וגבינה שהוכנו לפני פסח, בצורה תעשייתית, מותרים בפסח עצמו. כמו כן, מותר להשתמש בסוכר ומלח הנמכרים כל השנה, אף שאין השגחה מיוחדת לפסח.
14. חמץ של יהודי שעבר עליו הפסח, אסור מדרבנן.
15. חמץ שעבר עליו הפסח, אינו אוסר במשהו [יא].

יב. דין חמץ שעבר עליו הפסח (סימן תמח)

1. חמץ של אינו יהודי שעבר עליו הפסח מותר באכילה.
2. יהודי שנשלחה אליו מתנה של חמץ בתוך הפסח, יאמר שאינו רוצה לזכות בו, כי אין אדם נעשה בעלים נגד רצונו.
3. חמץ של יהודי שעבר עליו הפסח, אסור בהנאה אחרי פסח, אפילו אם לא ידע על קיומו, ואפילו ביטלו.
4. מותר למכור החמץ לאינו יהודי לפני פסח, אף אם כוונתו לקנותו בחזרה אחר פסח [ג].
5. אם אינו מעבירו פיזית לרשות הגוי, צריך לכתחילה להשכיר לו מקום, בו החמץ מונח [ו].

יג. סיכום הלכות הכשרה למעשה בזמננו (סימן תנא)

1. **כלים שמשמשים בהם רק בצון**
 נזכיר כי עניין ההכשרה נתקן עבור כלים שבלעו אוכל חם, מחשש שבפסח יכניסו בהם אוכל חם, שיבלע את החמץ הנפלט מכלי החמץ.
 על כן כלים או משטחים שלא הונח עליהם אוכל חם, וכן כלים שנשתמשו בהם בצון, אינם צריכים הכשרה.
 מכאן מוכח שמקררים, מקפיאים, שולחנות, שיש שלא מונח עליו חמץ חם במשך השנה במגע ישיר, כל אלה אינם צריכים הכשרה כלל.
 כוסות, ככוס קידוש וכוסות שתיה, שמשמשים בהם רק לשתיה קרה, כל אלה אינם צריכים הכשרה, בין אם הם פורצלן, חרסינה, זכוכית, או כל חומר אחר.
2. **כלים שמשמשים בהם בחום**
 כלים מחרסינה ומפורצלן אינם ניתנים להכשרה.
 צלחות וסכו"ם ממתכת או מפלסטיק קשיח או מפירקס, הכשרתם בהגעלה.

כלי זכויות, לספרדים מותרים ללא הכשרה (כי אינם בולעים), ובני אשכנז נוהגים לא להשתמש בהם בפסח, אם השתמשו בהם במשקה חמץ חם. סירים וכיסוייהם צריכים הגעלה.

3. כלים שמשתמשים בהם באפיה

תבניות, מצנע, רשת של תנור, אם מונח עליו מאכל ישירות, כל אלה ודומיהם, אין אפשרות להכשירם לפסח.

4. כלים או משטחים שלא מניחים עליהם אוכל ישירות

כלל גדול - אין מתכת בולעת חמץ מחברתה ללא נזל. על כן הכיריים והחצובות אינם צריכים הכשרה, כי מניחים עליהם סירים, והמגע הישיר הוא בסירים ולא באוכל. ואין הבדל אם זה כיריים גז חשמל או אינדוקציה. גם פלטה של שבת אינה צריכה הכשרה. אבל אם במהלך השנה מפשירים חלה קפואה ישירות עליה, ינקנה היטב ויפעילה למשך חצי שעה, ובפסח לא יניחו אוכל ישר עליה, אלא בתוך כלים כנהוג. משטחי שיש, או כל מקום אחר עליו אין מניחים מאכלים אלא סירים, אף אם הסירים חמים, אין צורך להכשירם. מיחם וקומקום גם כן אינם צריכים הכשרה, כי אין מניחים עליהם חמץ. אמנם מי שמניח על המיחם חלה כדי להפשירה, יערה מים חמים על המכסה, ובפסח יזהר שלא יניח עליו שום מאכל. מדיח כלים, יפעיל אותו פעם אחת ללא כלים. כיור אינו צריך הכשרה.

5. תנור

תנור שהמאכל הנאפה בו, מונח ישירות על דפנות התנור, אינו ניתן להכשרה. תנורים של ימינו, שכל האפיה נעשית בתבניות, ואין מגע ישיר בין המאפה לדפנות, מעיקר הדין אינם צריכים הכשרה. אבל נוהגים להפעילם חצי שעה, ללא דבר בתוכם. ובתנור פירוליטי (שמגיע לחום גבוה מאד), יש להפעיל תוכנית לניקוי עצמי, והיא מכשירתו. ככל האמור לעיל, יש לנהוג גם ברשת התנור, אם האוכל אינו בא עמו במגע ישיר, אלא מונח בתבניות. כמובן צריך לוודא את נקיונם של הללו, לבל יהיה בהם חמץ בעין. מיקרוגל בו המאכל מונח בתוך כלי, אינו צריך הכשרה, אבל אם מאכל חמץ מונח ומתחמם על הצלחת, צריך לעשות לה הגעלה, למנהג אשכנז. ולמנהג ספרד, אין צריך כל הכשרה.

יד. זמן הגעלת הכלים (סימן תנב)

1. הגעלת הכלים צריכה להיעשות לפני שעת איסור חמץ. על כן צריך להכשיר לפני שעה חמישית של י"ד ניסן [א].
2. אם מכשיר כלים בשריים וחלבניים יחד, חובה לחדול משימוש באחד מהם בתוך 24 שעות לפני ההכשרה [ב].
3. צריך לוודא שהכלים המוכשרים לא יגעו זה בזה בעת ההגעלה. [ג]

4. אם תופס את הכלי במלקחיים, צריך להרפות לרגע, כדי שהמים יכנסו בכל מקום [ד].
5. הכשרת כלי גדול נעשית באמצעות הרתחת המים שבז, והכנסת אבן מלובנת אל תוכו, עד שהמים המבעבעים יגלשו מעבר לשפתו [ו].
6. לאחר ההכשרה, נוהגים לשפוך מים קרים על הכלים [ז]. אם לא עשה כן, ההכשרה מועילה.

המצה (סימנים תנג-תפא)

טו. החיטים וטחינתם למצות (סימן תנג)

1. קיום מצוות אכילת מצה נעשה רק במצות שנאפו מאחד מחמישה מיני דגן, חיטים, שעורים, כוסמין, שיבולת שועל או שיפון [א].
2. אין יוצאים ידי חובת מצה, במצות הנעשות מאורז או מקמח קטניות [א].
3. אורז וקטניות מותרים בפסח לבני ספרד [א].
4. לבני אשכנז הקטניות אסורים באכילה, אבל אינם חמץ, ומותר להשהותם בבית [א].
5. נפלו קטניות לתוך התבשיל, התבשיל מותר [א].
6. גם בקרב בני ספרד יש שנהגו איסור בקטנית זו, או אחרת.
7. בהגיעם לארץ, רשאים המה לעשות התרת נדרים, ולבטל מנהג זה. בחור שנשא אשה גם הוא אינו חייב להמשיך במנהג זה.
8. כל זרע שיש לגביו מחלוקת, אם הוא בכלל קטניות אם לאו, מותר בפסח.
9. על כן מותר לאכול שוקולדים, או שאר מאכלים תעשייתיים, הכשרים לפסח לאוכלי קטניות, כאשר זרע הקטנית הוא לפתית.
10. שמן קטניות שנעשה ללא תערובת מים, מותר בפסח.
11. מותר להשתמש בשמן קטניות להדלקת נרות [א].
12. ראוי לשמור את החיטים המיועדים למצות מצוה, שלא יפלו בהם מים משעת קצירה. ואולם הנהגה ראויה לכתחילה בעיקר עבור המצות בהם יקיים את מצוות אכילת מצה. [ד]
13. בעת דוחק, כשאינן קמח כזה, המצות כשרות.
14. קמח מן השוק עובר רחיצה במים, על כן אין להשתמש בו לעשיית מצות. אבל זה רק חשש רחוק של חימוץ, לכן מותר להשהותם בבית.

טז. דין מצת מצוה (סימן תס)

1. כל המצות צריכים שמירה לבל יחמיצו. ובמצות מצוה, בהם מקיימים מצות אכילת מצה בליל הסדר, השמירה מחימוץ צריכה להיות לשם מצוה.
2. לכן אין לשין על ידי אינו יהודי, ולא על ידי קטן או מי שאין לו דעת [א].
3. מצוה, אך לא חובה, לאפות המצות בעצמו, ובתנאי שלמד את ההלכות, ורכש את המיומנות הנדרשת לאפייתם על פי ההלכה [ד].
4. הלש בערב פסח אחר חצות יאמר בשעת הלישה, כל הפירורים שיפלו, יהו בטלים לפני שיחמיצו [ג].

5. אשכנזים נוהגים לעשות את המצות דק מאוד [ד].
6. הספרדים נוהגים לאפותם קצת יותר עבות, אבל אסור שהעובי יגיע לטפח [ה].
7. מצות בני אשכנז כשרות לבני ספרד וכן להיפך.
8. אין למלא את עיסת המצה במילוי כלשהו [ו].

מה נקרא חמץ (סימנים תכב-תסז)

יז. דין מי פירות אם מחמיצים (סימן תסב)

1. מי פירות בלא מים, אינם מחמיצים כלל. ומותר לאכול בפסח מצה עשירה, שהיא מצה שנילושה במי פירות, בביצים או בחלב [א] [ד].
2. אין יוצאים ידי חובה במצה עשירה [א].
3. עוגות מצות פפושדו, מותרים.
4. מנהג אשכנז שלא לאכול מצה עשירה. אמנם לחולה או לזקן מותר, ואין איסור להשהות את המצה עשירה בביתו [ד].
5. אין לערבב מים במי פירות, כי אז העיסה ממהרת להחמיץ [ב].
6. אם בכל זאת עירב בהם מים, ואפה מיד, מותר בדיעבד [ב].
7. מעט מים שנתערבו במי פירות קודם הלישה, המים בטלים, ודינם כמי פירות [ג].
8. אין ללוש עיסה עם מי פירות בכמות גדולה מ־1.560 קילו [ה].
9. אם בכל אופן לש כמות גדולה זו, יפריש חלה, ולא ישרפנה, אלא יניחנה בצד, עד שתתקלקל.

יח. שימוש בקמח מצה (סימן תסג)

1. מותר להשתמש בפסח בקמח מצה, ואין לחשוש שמא יחמיץ, כי נעשה ממצה אפויה.

יט. דין מאכלים שונים (סימן תסד)

1. מאכלים כגון קפה, קקאו, וכל מוצר שאין ברכיביו חמץ, יש להתירם בפסח, גם ללא השגחה מיוחדת מחמץ..
2. כיום, בארץ ישראל, כמעט כל מוצר נמכר בהשגחה מיוחדת לפסח, ללא תוספת מחיר, לכן ודאי עדיף לצרוך אותם.
3. מותר לבלוע תרופות בפסח גם אם אין השגחה ואינם ברשימות

הלכות לילה הסדר ומנהגיו (סימנים תעב-תפז)

כ. דין הסיבה וארבע כוסות (סימן תעב)

1. יש לערוך את השולחן מבעוד יום ולהתחיל את הסדר מיד בתחילת הלילה [א].
2. אין לקדש לפני תחילת הלילה [א].
3. יסדר שולחנו יפה, ויעמיד בו כלים נאים כפי יכולתו [ב].
4. יש להסב בשתיית ארבעת הכוסות, באכילת מצה, בכורך, ובאפיקומן.

5. היום נהוג להסב על כרית המונחת בצד שמאל של המושב, עליה נשענים.
6. גם נשים חייבות להסב [ד].
7. יש מבני אשכנז שלא נהגו להסב, אבל עדיין צריכים לשבת על כיסא נוח [ד].
8. כל מי שצריך הסבה ולא היסב, יחזור על המצוה בהסבה, אבל ללא ברכה. ולמנהג אשכנז, בכוס שלישי ורביעי לא יחזור וישתה.
9. יש מצוה מדרבנן לשתות ארבע כוסות בסדר הפסח. כוס ראשון לקידוש. כוס שני בתום אמירת ההגדה. כוס שלישי בתום ברכת המזון. והרביעי בתום ההלל.
10. שיעור הכוס, יכיל לכל הפחות רביעית, שהוא כ 86 מ"ל. וישתה ממנו לכל הפחות 44 מ"ל, וישתה זאת ברצף [ט].
11. גם מי שאינו אוהב לשתות יין, או שנגרם לו מכך כאב מסוים, ישתה את ארבע הכוסות [י].
12. מי שהיין מזיק לו בצורה חמורה, פטור משתיית ארבע כוסות.
13. השותה יין מבושל, מפוסטר או מיץ ענבים לארבע כוסות מקיים את המצוה [יב].
14. האלרגי לגלוטן, פטור ממצות אכילת מצה.
15. יש עדיפות ליין אדום. ולדעת הרמ"א, רק כאשר הלבן אינו משובח ממנו [יא].
16. יש להכין כוס יין או מיץ ענבים גם עבור הילדים [טז].

כא. דין כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס שני (סימן תעג)

1. מתחילים את הסדר עם מצות הקידוש, ובכוס זה מקיימים גם מצות כוס ראשון מארבע כוסות.
2. סדר הברכות: בורא פרי הגפן, מקדש ישראל והזמנים, וברכת שהחיינו.
3. אם חל בשבת, מתחיל באמירת ויכולו [א].
4. אם חל במוצאי שבת, צריך גם להבדיל, ואז סדר הברכות הוא: בורא פרי הגפן, מקדש ישראל והזמנים, בורא מאורי האש, ברכת הבדלה, ושהחיינו [א].
5. יש לשתות את הכוס בהסיבה [ב].
6. אחרי שתיית היין, מותר לשתות עוד, אם יש צורך גדול [ג], אבל אין להפריז [ג], ומותר לשתות מים.
7. אין לברך ברכה אחרונה אחר שתיית היין [ב].
8. יש להניח בפני עורך הסדר קערה ובה שלש מצות, מרור וחרוסת (לטיבול המרור בתוכו), ירק (לכרפס), ומי מלח לטיבול הכרפס, זרוע צלוי (לזכר קרבן פסח) וביצה קשה (זכר לקרבן חגיגה) [ד].
9. המרור הוא חסה או ציקורה (צמח העולש), או כל עשב מר אחר. אבל יותר מכל, יש עדיפות לחסה. אשכנזים רבים נוהגים לאכול דוקא חזרת [ה].
10. בעשיית החרוסת קיימים מנהגים שונים. אבל עיקרו עשוי ממיני פירות ויין, טעמו מתוק, ומרקמו עב, זכר לטיט. הכנת החרוסת חובה [ה].
11. הזרוע אינה נאכלת בלילה.

12. המסובין נוטלים ידיים, וטובלים פחות מכזית כרפס במי מלח, ומברכים עליו בורא פרי האדמה, ואוכלים, כדי לעורר את הילדים לשאול על הנהגה מוזרה זו [ו].
13. אין מברכים ברכה אחרונה על הכרפס [ו].
14. הכרפס הוא ירק, ואין חובה לאכול ירק מסוים [ו].
15. אחר כך נוטלים את המצה האמצעית, וחותרים אותה לשני חלקים, ואת החצי הגדול שומרים בצד לצורך האפיקומן [ו].
16. אחר חציית המצה והטמנתה בצד, יגביה את המצות ויאמר "הא לחמא עניא..." [ז].
17. ואז יצוה להסיר את המצות מעל השלחן ולהניחם בסופו, כאלו כבר אכלו [ו].
18. כעת מוזגים כוס שני, אבל לא שותים אותו [ז].
19. אחר כך אומר את ההגדה, שהיא מצוה מן התורה הנלמדת מן הפסוק "וְהַגְדְּתָ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֶבְרַת זֶה עָשָׂה ה' לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם".
20. תחילת ההגדה נעשית בשאלת הבן (או הבת), ואם אין, ישאל אחד המסובין, ואם הוא סועד לבדו, שואל את עצמו [ז].
21. כשבא לומר עבדים היינו לפרעה, יש להחזיר את המצות למקומם [ז].
22. ויקרא את כל ההגדה (ז).
23. על המצות להיות מגולות בזמן אמירת ההגדה [ז].
24. כשמגיע ל'מצה זו' צריך להגביה את המצות [ז].
25. כשמגיע ל'מרור זה' יגביה את המרור [ז].
26. נוהגים לזרוק מעט יין מן הכוס, כשאומר דם ואש ותמרות עשן, וכשאומר כל אחת מעשר המכות, וכן כשאומר את ראשי התיבות שלהם בשלש מילים "דצ"ך עד"ש באח"ב" [ז].
27. אחר אמירת ההגדה, יכסה את המצות, ויגביה את הכוס, ויאמר 'לפיקך' עד סוף ברכת גאל ישראל, ושותה כוס שני בהסיבה [ז].

כב. על כוס שני אין מברכים (סימן תעד)

1. בני ספרד נוהגים לברך בורא פרי הגפן רק על כוס ראשון ועל כוס שלישי [א].
2. בני אשכנז מברכים בורא פרי הגפן על כל ארבע הכוסות [א].
3. לכל המנהגים, אין לברך ברכה אחרונה על שתיית היין, אלא אחר כוס רביעי [א].

כג. יתר דיני הסדר (סימן תעה)

1. מצות עשה מן התורה לאכול כזית מצה בליל הסדר.
2. בשאר ימי הפסח, אין אכילת המצה חובה אלא רשות.
3. בזמן הזה, יש מצוה מדרבנן לאכול כזית מרור בליל הסדר.
4. למעשה, אוכלים יותר מכזית, וכפי שיתבאר.

5. יש להניח שלש מצות לפני המברך. העליונה והתחתונה שלימות, והאמצעית, חצויה [א].
6. לאחר נטילת ידים יאחז את שלושת המצות בידי, ואז יברך [א].
7. אחר הברכה אוכל כזית מן המצה העליונה, וכזית מן האמצעית. ומניח את המצה התחתונה [א].
8. יאכלם בהסיבה.
9. כזית המצה העליונה נאכל לקיום מצות אכילה ביום טוב, והכזית מן האמצעית נאכל לקיום מצות אכילת מצה, בה חוייבנו מן התורה.
10. יש נוהגים שרק בעל הבית אוכל שני כזיתים. אמנם עדיף, אם הדבר אפשרי, שכל אחד יאכל שנים.
11. מנהג ספרד לטבול את המצה במלח. אמנם בני אשכנז אינם נוהגים כן [א].
12. אחר המצה יקח כזית מרור, יטבלנו בחרוסת, אבל לא ישקענו בתוכו. ואינו מיסב באכילתו [א].
13. אחר המרור לוקח את המצה השלישית, וכורך בה את המרור, טובלם בחרוסת, ואומר זכר למקדש כהלל. אין מברכים על הכריכה, ויאכלנה בהסיבה [א].
14. לא יסיח דעתו מברכת המוציא עד סיום אכילת 'כורך' [א].
15. לכתחילה צריך ללעוס המצה. אמנם בדיעבד, אם בלע את המצה, יצא ידי חובה [ב].
16. אם בלע את המרור, לא יצא [ב].
17. גם אכילת המצה וגם אכילת המרור יהיו ברצף, ולא ישהה באכילתם יותר משש דקות [ו].

כד. דיני אכילת אפיקומן (סימן תעז)

1. בסוף הסעודה אוכלים כזית מצה שמורה, זכר לקרבן פסח, וכדי לקיים את מצות אכילת מצה שוב, כשאנו רעב [א].
2. יאכלנו בהסבה וללא ברכה [א].
3. לכתחילה צריך לאכלו קודם חצות [א].
4. לפי מנהג אשכנז, ראוי גם לומר את ההלל לפני חצות.
5. אם שכח לאכול את האפיקומן, עליו ליטול ידיו כשנזכר, לברך המוציא, לאכול את האפיקומן, ולברך ברכת המזון בלי כוס [ב].

כה. שלא לאכול אחר אכילת אפיקומן (סימן תעח)

1. אין לאכול אחרי אכילת האפיקומן. [א]
2. למנהג אשכנז צריך לאוכלו במקום אחד. [א]

כו. ברכת המזון על כוס שלישי (סימן תעט)

1. בסוף הסעודה, אחר אכילת האפיקומן, מברכים ברכת המזון, ואחריו מברכים בורא פרי הגפן על כוס שלישי, ושותים אותו בהסיבה [א].
2. אין מברכים אחריו ברכה אחרונה, אלא רק אחר שתיית כוס רביעי.
3. אחר שתיית כוס שלישי, אין לשתות דבר עד הגיעו לכוס רביעי [א].

4. לכתחילה ראוי שיהיו שלושה גברים, כדי שיוכלו לזמן, ולומר את ההלל ביחד.

כז. סדר כוס רביעי (סימן תפ)

1. לאחר ברכת המזון מסיימים את ההלל, שאת ראשיתו אמרו בסיום מצות ההגדה. [א]
2. אחר כך אומרים הלל הגדול, ונשמת, הכל כפי המובא בהגדות של פסח, כל אחד כמנהגו. [א]
3. אחר סיום ההלל שותים כוס רביעי. [א]
4. שתיית כוס רביעי תיעשה בהסיבה. [א]
5. אם טעה ולא היסב בשתייתו, למנהג בני ספרד יחזור וישתה בהסיבה. ולמנהג בני אשכנז, אין לחזור ולשתות. [א]
6. האשכנזים נוהגים לברך בורא פרי הגפן טרם השתיה, והספרדים סומכים על הברכה הראשונה שנאמרה על הכוס השלישי. [א]
7. אחר שתייתו מברכים 'על הגפן'. [א]

כח. שלא לשתות אחרי ארבע כוסות (סימן תפא)

1. אחר שתיית כוס רביעי, אסור לשתות יין וכל משקה שיש בו אלכוהול [א].
2. מותר לשתות מים, מיצים, תה או קפה.
3. אחרי הסדר, מצוה לעסוק בהלכות פסח ובניסי יציאת מצרים, עד שתחטפו שינה [ב].
4. זאת כמובן, דוקא בתנאי שאיחור השינה לא יעכבו מתפילה במנין למחרת בבוקר.
5. בקריאת שמע על המיטה נוהגים לומר רק ברכת המפיל וקריאת שמע, ולא את שאר פרקי התהילים שרגילים לומר בכל ערב [ב].

כט. שיעור כזית (סימן תפז)

1. שיעור כזית הוא נפח של כ 28 מ"ל [א].
2. באכילות שחיובם מדרבנן, ניתן לסמוך, בעת הצורך, על השיטה, ששיעור כזית הוא כ 19 מ"ל.
3. יש נוהגים לחשב שיעור זה לפי גרמים, ומסתמכים על המשקל הסגולי של המאכלים, שהוא בדרך כלל 1 או מעט פחות. מדידה זו קלה יותר, ושיעור הכזית הוא 28 גרם לחומרא, ו- 19 גרם לקולא.
4. במצת מכונה ההבדל בין המשקל והנפח הוא משמעותי, וניתן לצאת ידי חובה באכילת שליש מצת מכונה.
5. את כזית המצה צריך לאכול ברצף, ומשך אכילתו יהא לא יותר מ 6 דקות.
6. אם יש אויר בתוך כזית, אין לכללו בשיעור. וזו אחת הסיבות למדוד לפי משקל.